

The background of the book cover is a close-up photograph of orange flowers, likely Lantana, with green leaves. The flowers are in various stages of bloom, some in sharp focus and others blurred. The overall color palette is dominated by vibrant oranges and deep greens.

DE MACHT VAN NIETS DOEN

EEN RADICAAL
VERZET TEGEN DE
AANDACHTSECONOMIE

Jenny Odell

ten have

Jenny Odell

DE MACHT VAN NIETS DOEN

EEN RADICAAL
VERZET TEGEN DE
AANDACHTSECONOMIE

Vertaald door Menno Grootveld

th ten have

INHOUD

INLEIDING:	Het overleven van nut	9
HOOFDSTUK 1:	Het pleidooi voor het nietsdoen	29
HOOFDSTUK 2:	De onmogelijkheid van een terugtrekking	63
HOOFDSTUK 3:	Anatomie van een afwijzing	105
HOOFDSTUK 4:	Oefeningen in aandacht	145
HOOFDSTUK 5:	Ecologie van vreemden	185
HOOFDSTUK 6:	Het herstel van de grondslag van het denken	220
CONCLUSIE:	Manifeste ontmanteling	259
DANKBETUIGINGEN		283
NOTEN		285

HOOFDSTUK 1

Het pleidooi voor het nietsdoen

wordt wakker en kijkt op de telefoon
ah laten we eens kijken welke verse verschrikkingen mij wachten op het apparaat
voor verse verschrikkingen

— @MISSOKISTIC IN EEN
TWEET OP 10 NOVEMBER 2016

Begin 2017, na de inauguratie van president Trump, werd mij gevraagd een keynote-speech te houden bij EYEO, een kunst- en technologieconferentie in Minneapolis. Ik was nog aan het bijkomen van de verkiezingen en vond het, net als veel andere kunstenaars die ik ken, moeilijk om überhaupt nog iets te maken. Daarbovenop verkeerde Oakland in een toestand van rouw na de Ghost Ship-brand van 2016, die het leven kostte aan veel kunstenaars en mensen met hart voor de gemeenschap. Starend naar de lege plek waar ik de titel van mijn praatje moest invullen, dacht ik na over wat voor betekenisvol ik zou kunnen zeggen op een moment als dit. Zonder nog te weten waar het praatje over zou gaan, heb ik ingetypt ‘Hoe Niets te Doen.’

Daarna besloot ik de speech te baseren op een specifieke plek: het Morcom Amphitheatre of Roses in het Californische Oakland, ook wel bekend als de Rose Garden. Ik deed dat deels omdat ik in de Rose Garden begon met brainstormen over mijn speech. Maar ik had ook beseft dat de tuin alles omvatte waar ik over wilde spreken: de praktijk van het

nietsdoen, de architectuur van niets, het belang van openbare ruimte en een ethiek van zorg en onderhoud.

Ik woon op vijf minuten afstand van de Rose Garden en sinds ik in Oakland woon is het de plek waar ik graag heen ga om weg te zijn bij mijn computer en waar ik veel van mijn werk, kunst of anderszins, creëer. Na die verkiezing van Trump begon ik bijna iedere dag naar de Rose Garden te gaan. Dat was niet per se een bewust besluit; het was eerder een natuurlijke beweging, zoals die van een hert dat naar een zoutblok gaat of van een geit die naar de top van een heuvel gaat. Ik deed daar helemaal niets. Ik zat er gewoon maar een beetje. En hoewel ik me een beetje schuldig voelde over hoe ongerijmd het leek – een prachtige tuin versus een angstaanjagende wereld – voelde het ook echt als een noodzakelijke overlevingsstrategie. Ik herkende dat gevoel in een passage van Gilles Deleuze in *Negotiations*:

We worden overladen met zinloos gepraat, idiote hoeveelheden woorden en beelden. Domheid is nooit blind of stom. Het probleem is dus niet om de mensen aan het praten te krijgen, maar om te voorzien in kleine gaatjes van afzondering en stilte, waarin ze uiteindelijk misschien iets kunnen vinden om te zeggen. Repressieve krachten weerhouden mensen er niet van om zich te laten horen, maar dwingen ze daar juist toe; wat een opluchting om niets te zeggen te hebben, het recht om niets te zeggen, omdat er alleen dan een kans is dat je het zeldzame, en steeds zeldzamer wordende ding kunt vatten dat de moeite van het uitspreken waard is.¹

Hij schreef dat in 1985, maar ik kon me in 2016 goed in dat gevoel vinden, bijna in pijnlijke mate. De functie van het niets in dit verband – van het niets zeggen – is dat het voortloopt op het iets te zeggen hebben. ‘Niets’ is geen luxe of

verspilde tijd, maar eerder een noodzakelijk onderdeel van betekenisvolle gedachten en woorden.

Als beeldend kunstenaar had ik natuurlijk al langer waar-dering voor het nietsdoen – of beter gezegd, voor het niets maken. Ik stond erom bekend dat ik dingen deed als het verzamelen van honderden screenshots van boerderijen of chemische stortplaatsen van Google Earth, en het uitknippen ervan om er vervolgens mandala-achtige composities van te maken. Bij *The Bureau of Suspended Objects*, een project dat ik deed toen ik artist in residence was bij Recology SF, bracht ik drie maanden door met het fotograferen, catalogiseren en onderzoeken van de herkomst van tweehonderd weggegooide voorwerpen. Ik presenteerde ze als een doorzoekbaar archief waarin mensen een met de hand gemaakte tag konden scannen naast ieder voorwerp, om iets te weten te komen over de productie ervan, het gebruikte materiaal en de geschiedenis van het bedrijf. Op de opening kwam een verwarde en enigszins verontwaardigde vrouw op me af die zei: ‘Wacht eens even ... Heb je nu eigenlijk wel iets gemaakt? Of heb je alleen maar dingen op planken neergezet?’ Ik zeg vaak dat context mijn medium is, dus het antwoord was ‘ja’ op beide vragen.

Een van de redenen dat ik op deze manier werk is dat ik bestaande dingen oneindig veel interessanter vind dan wat ik zelf zou kunnen maken. *The Bureau of Suspended Objects* was alleen maar een excuus voor me om naar de verbazingwekkende dingen te kijken die waren weggegooid – een Nintendo Power Glove, een verzameling 7up-blikjes van een speciale editie, een bankgrootboek uit 1906 – en ieder voorwerp de aandacht te schenken waar het recht op had. Deze bijna verlamme fascinatatie voor een onderwerp is iets dat ik ‘observationele eros’ heb genoemd. Er is zoiets aanwezig in de inleiding van Steinbecks *Cannery Row*, waar hij het geduld en de zorg beschrijft waar sprake van is bij de nauwe observatie van je specimens:

Als je zeedieren verzamelt zijn er bepaalde platwormen die zó delicaat zijn dat het bijna onmogelijk is om ze intact te vangen, omdat ze bij aanraking breken en uit elkaar vallen. Je moet ze uit hun eigen wil op het lemmet van een mes laten kruipen, om ze vervolgens voorzichtig in een fles zeewater te laten glijden. En misschien is dat wel de juiste manier om dit boek te schrijven – om een pagina om te slaan en de verhalen er uit zichzelf in te laten kruipen.²

Gezien deze context is het misschien niet zo verrassend dat een van mijn favoriete kunstwerken in de openbare ruimte werd gemaakt door een maker van documentaires. In 1973 heeft Eleanor Coppola een kunstproject in de openbare ruimte uitgevoerd, getiteld *Windows*, dat in materiële zin uitsluitend bestond uit een kaart met een datum en een lijst locaties in San Francisco. Op grond van de formule van Steinbeck waren de ramen op iedere locatie de fles, en wat er achter die ramen gebeurde de verhalen die ‘erin kropen’. Er staat bij te lezen:

Eleanor Coppola heeft een aantal ramen in alle delen van San Francisco aangewezen als visuele oriëntatiepunten. Haar doel met dit project is om kunst die in zijn eigen context bestaat onder de aandacht van de hele gemeenschap te brengen, en waar die kunst kan worden gevonden zonder te zijn veranderd of verwijderd om in een galerie te worden tentoongesteld.³

Ik zie dit werk graag als een contrast met de manier waarop we doorgaans kunst in de openbare ruimte ervaren, als een enorm stalen ding dat vanuit de ruimte op een of ander plein is geland. Coppola werpt daarentegen een subtiel net over het geheel van de stad zelf, een lichte maar betekenisvolle aanraking die kunst erkent die bestaat waar die zich al bevindt.

Ik begon over dit boek te denken als een activistisch boek, vermomd als zelfhulpboek. Ik ben er niet zeker van dat het dat geworden is. Maar net zozeer als ik hoop dat dit boek je iets te bieden heeft, hoop ik dat het een bijdrage kan leveren aan het activisme, grotendeels door een rustplek te bieden voor degenen die op weg zijn de goede strijd te strijden. Ik hoop dat de figuur van het “niets doen” kan helpen individuen weer gezond te maken, die vervolgens kunnen helpen gemeenschappen weer gezond te maken, menselijke en andere.’

EEN VAN BARACK OBAMA'S FAVORIETE BOEKEN UIT 2019

Niets is vandaag de dag moeilijker dan niets doen. Maar in een wereld waarin we alleen maar meetellen als we ‘aan’ staan, is niets doen misschien wel de belangrijkste vorm van verzet. Jenny Odell schreef met *De macht van niets doen* een kritiek op de krachten die om onze aandacht strijden. Wie dit boek leest gaat anders denken over productiviteit, krijgt opnieuw verbinding met zijn of haar omgeving en ontdekt betekenisvolle vormen van geluk en echte aandacht.

Jenny Odell is een multidisciplinaire kunstenaar uit Oakland, Californië.

www.uitgeverijtenhave.nl

9 789025 907655 >